
Att praktisera politik: Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad 1925–1954
Olivia Plender
5.2–31.12 2019

Norra Sidan

Tensta konsthall

Att praktisera politik: Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad 1925–1954
Klassrummet av Olivia Plender
Curator Hannah Zafirooulos
5.2 – 31.12 2019

Att praktisera politik: Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad 1922–1954 är ett ettårigt forskningsprojekt initierat av den London-baserade curatören Hannah Zafirooulos som en del av **Eros-effekten: Konst, solidaritetsrörelser och kampen för social rättvisa**. En ny installation beställd från Stockholms-baserade konstnären Olivia Plender blir platsen för en serie seminarier och performativa workshops som sätter sig in i Fogelstadskolans historia och dess metoder. Skolan blev ett radikalt utbildningsexperiment grundat som följd av den kvinnliga rösträtten som röstades igenom i riksdagen 1918 och som förverkligades i samband med de allmänna valen 1921. Åren mellan 1925 och 1954 (några kurser hölls redan innan skolan öppnade) höll skolan, som var självorganiserad av en grupp kvinnor av vilka flera varit aktivt engagerade i rösträttskampen, kurser utformade för att utbilda kvinnor i sin nya roll och sitt nya ansvar som medborgare. Vid sidan av föreläsningar med inbjudna talare inom ämnen som historia, politik och reproduktiv hälsa, var skolans pedagogiska metod före sin tid i fråga om kunskap byggd på kroppslig erfarenhet och kollektiva upplevelser genom rollspel, körsång och rytmik. De fem grundarna var de liberala politikerna Elisabeth Tamm (1880–1958) och Kerstin Hesselgren (1872–1962), läkaren Ada Nilsson (1872–1964), läraren Honorine Hermelin (1886 – 1977), hon var också skolans rektor) och författaren Elin Wägner (1882–1949). Bland de många eleverna märks författaren Moa Martinson (1890–1964) och konstnären Siri Derkert (1888–1973). Genom att koppla samman skolans historia med samtida feministiska praktiker, aktivistgrupper och experimentell pedagogik, handlar projektet om att försöka förstå vilka former av kunskap som sådana metoder kan ge upphov till idag och vilka politiska möjligheter den hade då som nu.

På annandag påsk 1925 öppnade Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad i den gamla inspektörsvillan i Elisabeth Tamms herrgård i Julita socken i Sörmland (viss verksamhet hade även drivits några år tidigare). I trettio år skulle skolan få stor betydelse för kvinnors utveckling i Sverige och även delvis för kvinnor i de andra nordiska länderna. Det var här som grunden lades för dagens kvinnorörelse. Rösträttskampen hade ett enda syfte: Kvinnors rösträtt. Men nu stod kvinnorna inför en utmaning, nämligen att på bästa sätt använda sin röst för att få till stånd alla andra förändringar i samhället i jämlikhetens namn.

Utbildningen på skolan var praktisk såväl som teoretisk. Deltagarna fick lära sig hur samhället fungerade för att kunna ta ansvarsfulla och medvetna val. De deltog på rektorns historie- och psykologilektioner om mänskliga rättigheter och skyldigheter och de tränades i att tala inför publik, att diskutera och att argumentera – och att lyssna till andra. I "Komtemått", det påhittade samhället som användes vid övningarna, iscensatte de rollspel och lärde sig att leda och bygga ett samhälle. Med hjälp av körsång undervisades de i hur de kunde använda sina röster tillsammans. "Hembygdsaftnarna" blev en viktig del i stärkandet av självförtroendet. Alla är unika och har en historia att berätta, sa rektorn för att uppmuntra deltagarna att komma till insikt om behovet av ett moget kamratskap och sociala sammankomster. Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad var en historiskt och internationellt unik institution som använde sig av innovativa metoder som är relevanta än idag.

Klassrummet på Tensta konsthall ändrar regelbundet (med frekvens på cirka ett år) sitt utseende med hjälp av olika inbjudna konstnärer och curatorer. Utrymmet används dagligen i olika typer av utbildnings- och mötessyften så som föreläsningar, seminarier, gemensam läxläsning och konstkurser. Varje tisdag, torsdag och fredag är det Kvinnocafé och på fredagar och lördag

hålls Språkcaféet. Språkcaféet görs som en del av The silent university, en autonom kunskapsplattform för asylsökande, flyktingar och papperslösa initierat av konstnären Ahmet Ögüt.

Det här året är det konstnären Olivia Plender som gestaltat Klassrummet. Besökarna välkomnas av ljusa, solgula väggar och innertak klätt i tyg i blå nyanser, färger som påminner om de som användes i Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad. Den bortersta väggen domineras av ett draperi med teckningar baserade på ett gammalt fotografi från skolan då det begav sig. På fotografiet syns några av de kvinnliga eleverna iklädda manskläder, sannolikt för något rollspel som utspelar sig i Komtemåtta, en central del i utbildningen. Väggarna i Klassrummet är fyllda med affischer som visar de olika samhällsinstitutionerna som ingick i spelet jämsides med samtida motsvarigheter. I skåpen finns både arkivmaterial och objekt som man hittar i ett klassrum idag: På svarta tavlan finns en stor ritad karta av världen upp-och-ner, medan de flyttbara möblerna lätt kan förvandla Klassrummet till en plats lämpad för körsång eller rollspel. På väggen hänger tre reliefskulpturer i järn av konstnären Siri Derkert som porträtterar författarna Moa Martinson, en berömd elev vid skolan, författaren Elin Wägner, som även var en av grundarna samt ett grupporträtt av Fogelstad-kören. Det här motivet av enkelt skissade kvinnoporträtt kan också identifieras på betongväggarna i Östermalmstorgs tunnelbanestation, men i den här versionen, gjord ett par år senare, har "ritats" med järnband. Siri Derkert, som var elev vid Fogelstad, räknas som en av de viktigaste svenska modernisterna och hennes verk ingår bland annat i Moderna Museets samling. Siri Derkert var också känd som en stridbar aktivist inom kvinno- och freds rörelsen. Hennes minnen från skolan, människorna och verksamheten, skildras också på väggarna på Östermalmstorg såväl som på Sverigehusets fasad, invigd 1969. Siri Derkerts sista offentliga verk finns att se i Tensta på Gullingskolans

fasad. Ren luft, rent vatten (1972) är gjord i samma teknik som porträtten i Klassrummet.

Att praktisera politik: Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad 1925–1954 är en del av Eros-effekten: Konst, solidaritetsrörelser och kampen för social rättvisa. Eros-effekten kommer från en essä med samma namn, skriven 1989 av forskaren och aktivisten George N Katsiaficas. Vi vill bygga vidare på begreppet eros-effekten, som är ett analytiskt verktyg och ett sätt att påvisa det känslomässiga innehåll som sociala rörelser omfattar. Begreppet vänder sig därmed bort från tidigare teorier som betraktat "massrörelser" som antingen primitiva, impulsiva känsloutbrott eller som helt igenom rationella försök att förändra ett samhälles normer och institutioner. Med begreppet eros-effekten föreslår Katsiaficas att sociala rörelser alltid är både och, att kampen för frigörelse är lika del en "erotisk" handling, som en rationell vilja att slå sig fri från strukturella och psykologiska blockader. Liknande iakttagelser gjordes av Frantz Fanon när han konstaterade att motstånd mot kolonialism ofta har positiva effekter på individens känsloliv. Siri Derkert, reliefer i järn, utförda 1966–1973. Inlån från Malmö konstmuseums samling. (Fogelstad-kören, Moa Martinson och Elin Wägner).

Samtal mellan Olivia Plender och Hannah Zafirooulos

Hannah Zafirooulos: Berätta om installationen - vad är det vi ser och hur kopplar de olika elementen i Klassrummet till historien om Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad?

Olivia Plender: Det viktigaste med rummet är att jag ville att det skulle vara i en stil som är som en blandning mellan en föreningslokal och ett klassrum taget ur en historia om progressiv utbildning. Mitt arbete har ofta behandlat alternativa utbildningsrörelser, så jag har tidigare bedrivit en del forskning som tittat på sådana rum och på lekens roll i utbildningen. Många alternativa pedagoger på 1800-talet och början av 1900-talet försökte göra lärandet erfarenhetsbaserat för att komma ifrån den hierarkiska idén om att eleven är som ett tomt kärl som behöver fyllas med fakta från läraren. Det är såväl sådana pedagoger som Friedrich Fröbel och Maria Montessori, som använde leken som ett verktyg inom barns utbildning, som de av arbetarklassen självorganiserade skolorna i East London. En av de sakerna som intresserar mig gällande Fogelstadskolan är att de använde sig av rollspel. Så i rummet har jag försökt att göra en egen version av ett rollspel som de skapade och som utspelade sig i det fiktiva samhället Komtemåtta, där kvinnorna som var inskrivna i skolan kunde agera olika roller i samhället. När vi gjorde ett studiebesök där skolan låg, såg vi också ett brädspel som tillhörde kvinnorna som kämpade för kvinnlig rösträtt i Sverige. De använde spelformatet som ett pedagogiskt verktyg. Så det jag har gjort är att försöka skapa ett utrymme som känns ganska lekfullt.

Hela rummet är fullt av affischer, uppsatta likt tapeter och är avsedda att lite se ut som ett brädspel. Varje ruta representerar en institution som ingår i samhällets struktur. Några av dem är direkt hämtade från rollspelet som kvinnorna spelade i Komtemåtta, den uppfunna staden, så det finns institutioner som parlament, sjukhus, skola,

fabrik, museum; och då är några av dem mycket modernare - i den gamla versionen har du en gård och i den nya versionen har du istället en serverpark. Jag ville uppdatera strukturerna. På 1920-talet, när kvinnorna var aktiva, var den offentliga sfären kanske något helt utanför och helt skild från den privata sfären; I vår neoliberala tid är gränsen suddigare mellan det offentliga och det privata, så det finns vissa bilder som försöker knyta an till samtida institutionella strukturer och hur samhället fungerar idag. Ett annat viktigt element är ett stort draperi som är baserat på fotografier från Fogelstadskolan. Det visar en grupp kvinnor utklädda till karaktärer från Komtemåtta och det speciella är att kvinnorna är iklädda herrkläder. Det finns något väldigt queer kring den bilden och det är en av de saker som intresserar mig i kvinnorörelsen från den tiden. Från vad jag har lärt mig av Fogelstad var många av de drivande kvinnor som var det vi idag skulle kalla queer, vilket liknar situationen jag finner i den forskning jag har gjort i den brittiska suffragett- och feministrörelsen från den tiden. Den roll som vi idag skulle kalla queera kvinnor är en av de detaljer i historien som ofta göms undan. Den aspekten ville jag verkligen få med.

Det finns några andra element också, till exempel ett vitrinskåp i museistil som kommer att användas för olika typer av skärmar, till exempel arkivmaterial. Den allmänna atmosfären är att försöka göra rummet väldigt inbjudande och väldigt funktionellt, då det är ett utrymme som används hela tiden.

HZ: Ditt arbete tar ofta form av installationer eller rum som kan användas på olika sätt. Hur föreställer du dig att Klassrummet ska användas?

OP: De flesta installationer som jag har utformat genom åren är utrymmen som människor kan aktivera. Jag är speciellt intresserad av gruppdynamik och utbildningsmiljöer och förut har jag lekt en hel del med skiftande hierarkier i de här rummen. Den här installation är

baserad på ett arbete som jag nyligen har gjort i kvinnosammaslutningar och kvinnoföreningar i Storbritannien. Jag har arbetat med ett videoprojekt baserat på historien om East London Federation of Suffragettes (ELFS), som drev ett kvinnocenter för hundra år sedan i London. Som en del av projektets forskning har jag drivit workshops om en pjäs som skrevs omkring 1913 av den socialistiska feministen och aktivisten Sylvia Pankhurst om ELFS, med kvinnogrupper på Crossroads Women's Center i London och även en bostadsaktivistgrupp som heter Focus E15. I workshoppen diskuterar vi historiens relevans idag och dess förvrängning och även likheterna mellan situationen för kvinnor då och nu, när det gäller de typer av problem som de organiserade sig kring, såsom lika lön, våld i hemmet och välfärd. Efter att ha spenderat så mycket tid i de här sortens rum har jag funderat på vad det är som gör att de känns inbjudande och tillgängliga och även flexibla, eftersom många föreningslokaler används av så olika grupper och för olika ändamål. Klassrummet på Tensta konsthall är inget undantag. Helt olika typer av grupper använder rummet. Alltifrån personer som är involverade i konst och som kommer för att se filmvisningar eller lyssna på ett samtal, till Språkcaféet, en grupp nyanlända personer som lär sig svenska. Det viktigaste för mig var att ljusa upp rummet: för att göra det roligt och visuellt intressant så att människor känner sig välkomna att vara där.

HZ: Installationen har tydliga kopplingar till din långsiktiga forskning kring pedagogik och utbildningsmodeller. Varför tror du att Fogelstadskolan är ett viktigt ämne att utforska i relation till de här idéerna?

OP: Jag tycker att Fogelstadskolan hade fantastiska utbildningsmetoder och det finns några som jag skulle vilja använda i min egen konstnärliga praktik i framtiden. En är deras användning av rollspel, som verkligen är ett magiskt sätt för människor att gå in i en situation. Drivkraften i skolan var medborgarskapsutbildning för kvinnor

strax efter att de fick rösträtt och en stor del av det skulle handla om att stärka och skapa självförtroende - att hjälpa kvinnor att lära sig att tala framför andra, att höra sin egen röst offentligt, att ta upp utrymme, att ha en åsikt och att känna att den ägde giltighet. Å ena sidan hade de Komtemåtta, det här mycket sofistikerade rollspelet som alla skulle behärska för att öva sig i att fungera som aktörer i kommunen, ta konflikter och lösa problem genom politiska strukturer. Men det finns också många andra metoder runt det i arkivet. De kastade inte bara ut eleverna i djupa vatten, utan de hade några lysande sätt som byggde kvinnors självförtroende från grunden. En sak som jag särskilt gillar är "Hembyggsaftnar", kvällar där kvinnorna skulle träffas och en av dem skulle berätta sin livshistoria. Det låter mycket som de medvetandehöjande grupperna på 1970-talet, en metod som utvecklats av kvinnors befrielseörelser och som härrör från idén om att det personliga är politiskt. Att tala högt om sin situation framför en grupp kvinnor, bli sedd och hörd, gör att människors förtroende kan växa och att de kan inse att deras livshistoria är viktig och att den ingår i vidare politiska strukturer. De skapade en grupp för medvetandegörande långt innan det ens var uppfunnet. Det fanns också metoder för att träna kvinnorna i att läsa tidningen och förstå ideologin bakom hur en historia skrevs, vilket påminner mig om liknande tekniker som dramatikern och aktivisten Augusto Boals Theatre of the Oppressed använde sig av. Det är värt att nämna att Boal stod mycket nära pedagogen Paulo Freire, en viktig figur i den radikala pedagogikens historia. Så det finns många metoder de använde på Fogelstadskolan som kan kopplas till andra historier om progressiv utbildning.

HZ: Varför är det intressant för dig att ta med pedagogiska strukturer till i ett utställningsrum?

OP: Offentliga konstinstitutioner är pedagogiska - det är en stor del av vad de gör. Utställningar är en pedagogisk

---

modell från 1800-talet, utvecklad före radio, tv och internet, baserat på tanken att du går till en plats som är avskild från resten av samhället för att titta på estetiska objekt och en viss pedagogisk process äger rum. Inbäddat i det offentliga museets ursprung var 1900-talets borgerliga idé om att folket skulle bli moraliskt upplyfta genom att begrunda skönhet. Brittiska exempel på det från den tiden är institutioner som Whitechapel Gallery eller South London Gallery, belägna i de fattigaste delarna av Storbritannien, just med syftet att förbättra arbetarklassen. Idag är det nödvändigt att distansera sig ifrån det ganska patroniserande arvet och ompröva vad den pedagogiska aspekten av konstinstitutionerna borde vara. På Tensta konsthall försöker man dels få institutionen att fungera som en demokratisk plats där det inte bara är konstnärer som sänder ut till folket, utan på något sätt är en plats för människor att skapa sina egna versioner av kultur. För mig är den här konflikten mellan tidigare och dagens ideologier väldigt intressant - hur man kan skapa mer demokratiska utrymmen för utbildning och kulturproduktion.

HZ: Som du nämnde tidigare refererar flera delar av rummet till det fiktiva samhället Komtemåtta, platsen för rollspel på Fogelstadskolan. Kan du berätta lite om hur din praktik samspelar med rollspel och spelstrukturer?

OP: Tidigare har jag gjort många rollspel, där publiken skulle delta och tilldelas en karaktär eller en viss uppsättning villkor för navigering. Jag gjorde också ett brädspel som heter "Set Sail for the Levant" /Sätt segel mot Levanten (2007), som tittade på privatisering av mark i Storbritannien som ägde rum under tidig modern tid fram till 1800-talet. Det brukar benämnas som inhemska kolonialisering. I huvudsak privatiserades landet och familjer förlorade sin rätt att bruka jorden. Människor tvingades flytta till städer för att söka arbete, eftersom deras livsvillkor på landsbygdens blev ohållbar, så inhägnaderna var den industriella revolutionens motor. Det var

ett system som britterna exporterade runt om i världen som en del av kolonialprojektet. I mitt brädspel börjar du som en som haft tillgång till en allmänning och som blivit fråntagen land och flyttar in till staden, men det finns inget riktigt sätt att vinna. På vissa punkter verkar du få det bättre, men då hamnar du på den felaktiga rutan, katastrofer inträffar och du blir arresterad för lösdriveri och sätts i fängelse, eller det slutar med att du arbetar i en fabrik för ingenting. Spelarna hamnar i skuld och det enda sättet att vinna spelet är att springa iväg med allas pengar och sätta segel mot kolonierna. Man kan bli rehabiliterad tillbaka till spelet som bankir i nästa omgång och plötsligt finnas högst upp i den sociala hierarkin genom en process som gått ut på att ha åkt till kolonierna och plundrat någon annan. Spelet är ett utmärkt sätt att sätta in människor i en komplex situation och få dem att uppleva reglernas frustrerande effekt under spelets gång. Det är roligt, men det är också ett sätt att göra en allvarlig poäng. Spelare tvingas att leva inom en viss struktur under hela spelet. Det är ett annat sätt att lära sig om någonting; du upplever poängen snarare än att du får den serverad.

HZ: Fogelstadskolan var i grund och botten en plats för kvinnor att engagera sig i politik och att lära sig vad det innebar att vara medborgare i det svenska samhället. Hur kopplas det till ditt pågående engagemang i feministisk historia? Varför är det viktigt för dig att arbeta med de här historierna och figurerna?

OP: Jag jobbar mycket med historia som ett sätt att sätta ljus på befintliga förhållanden - jag vill veta varifrån de strukturer vi lever i idag kommer. Jag är intresserad av rösterna som inte har fått höras eller de berättelser som har förvrängts. Jag tror också att historien är full av exempel på praktiker som är extremt användbara nu: sätt att föra människor samman, skapa starka sociala rörelser och så vidare. Fogelstadskolan lockar mig eftersom deras verksamhet överlappar många av de andra historierna som jag har un-

dersökt. En av de saker som jag tycker är intressant i rösträttskampen i början av 1900-talet är hur internationella de var och hur alla dessa rörelser nätverkade sinsemellan. Praktikerna i Sverige var mycket lika de i Storbritannien och många andra delar av världen.

Jag har forskat om den brittiska suffragett-rörelsen sedan 2010, när jag fick uppdraget att göra ett verk för Women's Library, ett feministiskt arkiv i London. Det ledde mig till att särskilt fördjupa mig i Sylvia Pankhurst, som var konstnär, aktivist och ett exempel på vad konsten kunde ha för roll i politiken. Genom att spendera tid i arkivet kom jag fram till en helt annan historia om suffragett-rörelsen än vad som berättas i den vanligtvis förekommande versionen. Till exempel gjorde jag en serie affischer utifrån en mindre känd tidskrift som hette Urania, som producerades av ett lesbiskt par som hette Esther Roper och Eva Gore-Booth. Den kom ut 1915-1940 och var en tidskrift om genusfrågor som känns väldigt modern. Tidningen är fantastisk - inte något man skulle kunna föreställa sig existerade vid den tiden. Inledningsvis distribuerades tidningen bland vänner och vänner till vänner. Prenumeranterna kunde skicka in tidningsartiklar och tidskriftsutklipp från hela världen som hade någon form av koppling till könsvariationer - allt från en artikel i en vetenskaplig tidskrift om växter som kunde byta kön till manliga bovar i Pommern som hade klätt sig som kvinnor för att undgå att bli tagna av polisen. Det fanns också artiklar om feministiska rörelser i Kina, Indien, Egypten och Latinamerika. Tidskriften gav mig en inblick i en helt annan version av historien om suffragetterna än vad jag hade lärt mig. En som inte bara fokuserade på rösträtten - utan var mycket mer queer, mycket internationell, en fullkomlig livsstilsrevolution. När man gräver i arkivmaterialet visar sig historien onekligen vara mer komplex än den förenklade versionen man lär oss i skolan.

HZ: Det påminner mig om Tidevarvet, en svensk radikal politisk och feministisk tidning som fanns 1923-1936. Den startades av Fogelstadskolans fem grundare: Elisabeth Tamm, Kerstin Hesselgren, Honorine Hermelin, Ada Nilsson och Elin Wägner, som en plattform för kvinnor att diskutera politiska och sociala frågor om samtiden i Sverige. Tidningen publicerades varje vecka, så arkivet är enormt stort. Något som intresserar mig är att grundandet av Fogelstadskolan självklart handlade om kvinnornas rösträtt i Sverige, men också att fokus låg på vad som kommer härnäst. Det är en punkt vid vilken historieböcker vanligtvis slutar - tanken om att "vi har rösträtt, vi är klara", och det var det, alla går hem lyckliga. De fem grundarnas projekt, att verkligen tänka igenom det som kommer härnäst, är väldigt intressant. Och sedan stängde de ner skolan 1954 när de kände att arbetet var klart.

OP: Jag ogillar den version av historien där kvinnor får rösträtt och sedan slutar feminismen på 1970-talet. Jag tycker inte att det är användbart att tala om vågor - vi pratar alltid om den första och den andra feministiska vågen och jag tror verkligen att det är något vi borde komma bort ifrån. Det är som om ingenting händer mellan den första och andra vågen, trots år av hårt arbete och organiserade feministiska kamper både under, före och efter. Det finns alltid en aktivism kring kvinnors rättigheter. Den försvinner inte, den blir bara mer eller mindre synlig beroende på olika faktorer. Jag tycker att det är en del av det vi kan lära oss av det förflutna - hur man faktiskt bygger en rörelse, och hur man får skiften i sociala attityder att hända. Om du tänker på det historiskt, har feministrörelsen under de senaste hundra åren varit fantastiskt framgångsrik, även om det för tillfället finns en känsla av att progressiva rörelser utsätts för attack, med högerns framväxt och attacken på minoritetsgrupper och kvinnors rättigheter. Som du säger, förändring händer inte bara efter några års aktivism, du får inte bara det du kämpat för och är klar och redo att gå hem.

Det händer tack vare ständig kamp och pedagogiskt arbete. Det räcker inte med att endast ändra lagen. Att rösta är en sak, men fortfarande i de flesta länder, inklusive Sverige, har kvinnor inte lika många företrädare i parlamentet eller lika lön. Så det krävs mycket mer än att ändra lagen och det är vad Fogelstadskolan är ett exempel på - det arbete som går ut på att förändra sociala attityder och en modell för någonting vi kan göra.

Självpresentation

I sin konstnärliga praktik refererar Olivia Plender ofta till social historia, på senare tid med fokus på utbildningsmodeller som uppstod under den industriella och den postindustriella eran. I en separatutställning med titeln *Rise Early, Be Industrious*, som turnerade i Storbritannien under 2012, tittade hon särskilt på de motstridiga idéerna ifråga om syftet med undervisningen: yrkesförberedelse versus frigörelse. Den sammanfattades i en serie arkitektoniska installationer som fungerar som 'periodiska rum' som man kan finna i museer, vilket återskapar utrymmen som förkroppsligar 'auktoritetens röst', som till exempel *British Empire Exhibition of 1924*, en BBC-TV-studio och Googles huvudkontor. Plender intresserar sig för frågan om vem som har rätt att tala i det offentliga, hur det 'rationella' definieras, vilka röster som tas på allvar och försöka att lyssna på de röster som inte är det. Hennes verk fokuserar på det ideologiska ramverket runt historiens narrativ; det på grund av det vi tror oss veta om det förflutna oundvikligen formar det som vi tror är möjligt i framtiden. I början av 2013 förlorade Olivia Plender sin röst och under ett helt år kunde hon bara viska. Den här erfarenheten förändrade på djupet hennes förhållande till rösten och ledde henne till tankar om de effekter som institutionella strukturer har på vår kropp. I en ljudinstallation med titeln *Learning to Speak Sense* (2015), bjöd Plender in en röstcoach för att träna henne i att tala med pondus i rösten. Verket undersöker genus och makt i sammanhang som rör undervisning. 2014 curerade hon

en utställning med Sylvia Pankhursts konstverk på Tate Britain, London (med *The Emily Davison Lodge*). Utställningar i urval: *Maureen Paley Gallery*, London (2016); *Many Maids Make Much Noise*, ar/ge kunst, Bolzano (2015); *Rise Early, Be Industrious* CCA, Glasgow, Arnolfini, Bristol, MK Gallery, Milton Keynes (2012), med katalog publicerad av Sternberg Press (2016); *Information, Education, Entertainment*, Marabouparken Annex, Stockholm (2007). Grupputställningar i urval: *Taipei Biennial* (2010); *Altermodern: Tate Triennial 2009*, Tate Britain; *Bucharest Biennial* (2008); *Greenroom*, Hessel Museum of Art, CCS Bard, NY, (2008); *The Great Transformation*, Frankfurter Kunstverein, (2008); *Busan Biennial* (2006); *Romantic Detachment*, PS1/MoMA, NY (2004).

Självpresentation Hannah Zafiropoulos
Hannah Zafiropoulos arbetar som curator, forskare och författare baserad i London. Hennes praktik tar sin utgångspunkt i de möjligheter som uppstått kring det 'curatoriella' i fråga om nya metodologier och metoder för curatorisk forskning, med särskilt fokus på performativitet och deltagande. Genom användandet av rollspel som utgångspunkt, utvecklar hon just nu en metodologi av 'proceduriellt upphovsmannaskap' genom vilket cureringen kan öppna upp rum för en förnyad form av demokratiskt deltagande där olika röster kan ingå i processer för menings- och kunskapsproduktion.

Hon har curerat projekt på Gasworks, London och Tensta konsthall och tidigare arbetat som assisterande curator på Calvert 22 Foundation, London. Åren 2013-2016 var hon utställningschef på Howard Griffin Gallery, London. Hon har en kandidatexamen i konsthistoria från the Courtauld Institute of Art, en magisterexamen i curatorskap från Kungliga konsthögskolan i Stockholm och deltog i CuratorLab på Konstfack.

Datum

Tisdag 5.2, 18:00

Introducerande föreläsning av Ebba Johannesson och Anne-Marie Karlsson, styrelsemedlemmar i Kulturföreningen Fogelstad om "Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad 1925–1954"

1921 fick kvinnor i Sverige rätt att rösta i de allmänna valen. Fem kvinnor röstades in i 1922 års riksdag och bland dem fanns Kerstin Hesselgren och Elisabeth Tamm. Båda ingick i det Liberala partiet. Våren 1922, efter en månads parlamentarisk erfarenhet, mötte de på Fogelstadläkaren Ada Nilsson, läraren Honorine Hermelin och journalisten och författaren Elin Wägner. "Om det skall märkas att kvinnorna kommit in i samhällsarbetet, måste de bli många och kunniga" sa Elisabeth Tamm. Idén om att starta en kvinnlig medborgarskola var född och bakom den stod de här fem kvinnorna, den så kallade Konstellationen.

Skolan riktade inte in sig på några specifika grupper. Ambitionen var att samla kvinnor från skilda sociala och kulturella bakgrunder och att därmed vara öppen för alla typer av åsikter. Medborgarskolan erbjöd såväl längre som kortare kurser och omfattade ämnen som historia, medborgarskap och praktisk psykologi. Därutöver togs aktuella politiska och sociala frågor upp för diskussion och föreläsningar. Konsten att hålla tal, sång, musik, konst och rytmik stod även det på schemat. I det påhittade samhället 'Komtemåtta', fick man lära sig mötes- och argumentationsteknik – ett rollspel före rollspelen var uppfunna! Den här föreläsningen med Kulturföreningen Fogelstad fungerar som en introduktion till Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstads historia.

Självpresentation

Kulturföreningen Fogelstad grundades i september 1995 i Katrineholm. Den är politiskt och religiöst obunden och har som syfte att uppmärksamma skolans unika kulturella arv och att fortlöpande

---

och kontinuerligt utveckla Fogelstad-inspirerade aktiviteter.

Föreningen önskar också skapa tillfällen, i synnerhet för kvinnor med olika typer av bakgrund, att mötas, diskutera och utbyta erfarenheter i viktiga mänskliga och sociala frågor. Föreningen fokuserar på de centrala kärnämnen associerade med den kvinnliga medborgarskolan i Fogelstad – jämlikhet/kvinnors rättigheter, fred, miljö och utbildning. Föreningen gör det här genom att organisera seminarier och föreläsningar, genom att (sommartid) anordna utställningar om skolan och genom kurser i samarbete med Katrineholms kommun.

12.3, 18:00

Tabun och själv censur i litteraturen-Workshop/Föredrag

I Svenska PEN:s nättidskrift Dissidentbloggen ägnas ett helt nummer åt temat "Ett eget rum", innehållande texter om kvinnliga författares villkor runtom i världen. Inspirationen är hämtad från Virginia Wolfs tidlösa och numera klassiska essä Ett eget rum från 1929 som inleds med raden: "Men vi bad er ju att tala om kvinnor och litteratur, säger ni. Vad har det med ett eget rum att göra?"

I essän skriver Woolf om rummet som en metafor, men också en praktisk förutsättning för att kvinnor ska kunna skriva och visar varför det genom historien varit så svårt för dem att få möjlighet att skriva och nå framgång som författare. Behovet av ett fysiskt rum, men också ett mentalt rum för att kunna skriva fritt. Hon belyser även att där de yttre förutsättningarna funnits för att kvinnor ska kunna skriva, finns det inneboende strukturer i samhället som gör det nästintill omöjligt för en skrivande kvinna att bli behandlad på samma villkor som en skrivande man.

Det har hänt mycket med kvinnors rättigheter sedan Ett eget rum gavs ut, men frågeställningen i essän är fortfarande skrämmande aktuell. Ännu

i dag går vi miste om romaner, poesi, essäer, artiklar, reportage som inte skrivits eller publicerats på grund av att kvinnor inte får eller vågar skriva dem. Även om kvinnors ställning i samhället på många platser förändrats radikalt sedan Ett eget rum skrevs, tystas, censureras och fängslas fortfarande kvinnor på många håll i världen enbart på grund av sitt kön – så kallad "köns censur". I vissa fall dödas de. Utifrån temat för Dissidentbloggens temanummer "Ett eget rum" kommer den tidigare Gaza-baserade poeten Sahar Mousa att hålla en workshop/ett föredrag om skrivande, tabun i litteraturen och själv censur. Seminariet görs i samarbete med Svenska PEN.

Självpresentation

Sahar Mousa är tidigare Gaza-baserad poet och skribent. Under krigen i Gaza 2008 och 2012 publicerade hon en uppmärksammat artikelserie, Krigsdagböcker, på Facebook. Artiklarna ledde till dödshot från lokala IS-grupper samt hot och sexuella påtryckningar via sociala medier. Hon uppmanades att sluta skriva och återgå till islam, annars skulle de svärta ned hennes rykte som kvinna. Hon tvingades fly och bor i dag i Stockholm där hon är fristadsförfattare. Hennes dikt går att läsa på Dissidentbloggen #27.

Tisdag 16.4, 18:00

Pionjärerna i Fogelstad: Seminarium med Ulrika Knutson

1921 blev Sverige en äkta demokrati, då kvinnor äntligen kunde rösta i de allmänna valen. Några år senare startade fem modiga kvinnor Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad, en unik skola för offentlig undervisning rörande kvinnors medborgarskap. Fogelstad välkomnde kvinnor från alla klasser och utbildningsnivåer. Eleverna var doktorer, jurister, lärare, socialarbetare, journalister och författare, men även hemmafruar och industriarbetare. Bakom skolan låg De fem på Fogelstad, en grupp kvinnor bestående av Elisabeth Tamm och Kerstin Hessel-

gren, två av de första fem kvinnliga parlamentsledamöterna, läkaren Ada Nilsson, rekorn Honorine Hermelin, och Elin Wägner, den berömda författaren. Tillsammans skapade de Fogelstad, en unik mötesplats för radikala intellektuella med en tolerant och liberal atmosfär som var ovanlig i Sverige vid tiden. Å ena sidan utgjorde De fem på Fogelstad en del av etablissemanget, men å andra sidan representerade de ett radikalt alternativ till de befintliga strukturerna i det svenska politiska livet. Att vara politisk enligt dem, var något som gick bortom partipolitik och de fjärmade sig från det som Elisabeth Tamm menade att 20-talets politiska liv präglades av, att det hade förvandlats till ett spel, helt avskärmat från det verkliga livet.

Det här seminariet hålls på engelska och kommer att lyfta fram de fem grundarnas egna berättelser och deras relationer sinsemellan, spåret genom deras texter och brev, som ett sätt att förstå deras politiska utgångspunkt och deras visioner för samhället samt reflektera över de idéerna i relation till dagens politiska läge. På vilka sätt kan vi få inspiration idag från De fem på Fogelstad?

Självpresentation

Ulrika Knutson är författare, kritiker och journalist. Hon är en återkommande röst i Sveriges radio och skriver regelbundet för flera tidskrifter och dagstidningar. Hon är specialiserad på kvinnohistoria och yttrandefrihet. Ulrika Knutson är tidigare ordförande för Publicistklubben och är hedersdoktor vid Göteborgs universitet. Bland hennes böcker kan nämnas "Kvinnor på gränsen till genombrott - grupporträtt av tidevarvets kvinnor" (2004). "Emilia Fogelklou Sökare, stigfinnare". Texter i urval med introduktioner, U Knutson (2009).

Torsdag 18.4, 12:00–18:00

Warja Ensjö: Workshop i demokratins och jämställdhetens tecken

Fogelstads medborgarskola för kvinnor bjöd in kvinnor för att de skulle få lära sig mer om det svenska samhället och politiken. På schemat stod demokrati-studier och jämlikhet sida vid sida med sång, dans, rollspel och övning i att hålla tal. Genom att delta i de här aktiviteterna uppmuntrades kvinnor att "ta plats" i det offentliga livet.

Den här workshopen kommer att bli en informationsdag med utrymme för reflektion kring demokrati och kvinnors rättigheter. Dagen kommer att inkludera Fogelstadgruppens historia och Fogelstadskolans medborgarskola samt övningar inspirerade av deras metoder varvat med samtal och reflektioner.

Självpresentation:

Jag är socionom med handledar- och terapiutbildning och arbetar sedan femton år som kurator inom Katrineholms kommunala vuxenutbildning i Katrineholm och Vingåker.

I mitt arbete har jag kontakt med människor från olika kulturer. I arbetet ingår att ge personligt stöd, terapi, bygga nätverk och hjälpa till i kontakten med myndigheter samt även att i klasserna prata om likabehandling och kvinnors rättigheter och att sprida viktig samhällsinformation i övrigt. Sedan 2009 bedriver skolan, inom ramen för SFI, en två veckor lång medborgarkurs för invandrarkvinnor, där jag är planeringsansvarig och där jag även undervisar. Kursen är inspirerad av Fogelstadsskolan, vars tankar var att man skulle acceptera och lära av varandras olikheter, bli goda lyssnare, förstå demokrati som livsform samt bli medveten, kunnig och våga ta plats i och påverka samhällsutvecklingen.

Tisdag 3.9 17:00–20:00

Filmvisning av Our Future Network, (2016) och workshop med Alex Martinis Roe

Den här hellängdsfilmen iscensätter ett fyra dagar långt möte i ett hus på

---

landsbygden utanför Berlin. De 22 personerna från hela Europa som deltog i mötet hade Alex Martinis Roe arbetat med under utvecklandet av videoinstallations-serien To Become Two (se mer information nedan). Mötet involverade antagandet av 20 "propositioner för feministisk kollektiv praxis", där varje proposition utvecklades av deltagarna och Martinis Roe under månaderna före mötet. De centrala frågorna som lyfts till det här nya nätverket är: vad kan vi lära från de politiska, teoretiska och estetiska praktiker som utvecklats inom och bland de historiska feministiska kollektiven i det bredare To Become Two-projektet och hur kan vi anpassa de här praktikerna efter våra egna behov, begär och sammanhang? Filmen fungerar också som verktyg att användas som källa under workshops och performance.

Workshop och public salon series: Our Future Network, 2015 - pågående Workshopserien Our Future Network var metoden med vilken ovan nämnda film gjordes. Tillsammans med filmvisningarna är workshoparna ett sätt att engagera nya samtalspartners i en fortsättning av projektet, ett kollektivt försök att lyfta frågorna. De 20 förslagen som utgör filmens episoder Our Future Network är de första av en växande bank av förslag som har utvecklats kollektivt under de workshops som hittills ägt rum. Just nu finns totalt 50 förslag. Under varje visning av verket och som höjdpunkt av varje workshop, presenterar och aktiverar deltagarna sitt kollektivt uppfunna förslag i ett öppet salongstillfälle. Deltagare i workshopen på Tensta konsthall kommer åta sig en serie övningar med utgångspunkt i deltagarnas egen kunskap, projekt och begär som sedan utvidgas i relation till förslag presenterade i Alex Martinis Roes film Our Future Network (2016), för att utveckla ytterligare förslag för feministisk politisk praxis.

Självpresentation

Mina pågående projekt fokuserar på feministiska genealogier och söker att generera specifika och produktiva relationer mellan olika generationer

som ett sätt att delta i konstruktionen av feministisk historia och framtid. Det involverar utvecklingen av forskning och metoder för historieberättande som innebär icke-linjära förståelser av tid, svarar till specifika praktiker hos olika samhällen, experimenterar med dispositiv av diskursiva möten, samt att tänka ut hur dessa komplikationer kan ige näring till nya politiska praktiker. Som tillägg till mina konstnärliga forskningsprojekt, senast To Become Two och Alliances, har jag utforskat de här metodologiska angelägenheterna tillsammans med teoretikern Melanie Sehgal och forskningsgruppen FORMATIONS, vilket började med ramverket för Haus der Kulturen der Welt, Berlin.

Tisdag 15.10, 17:00–20:00

Filmvisning och seminarium med Adelita Husni-Bey: Agency, 2014

Agency är en videoinstallation som innefattar ett antal fotografier tagna under ett rollspel som ägde rum i april 2014 på konstmuseet Maxxi i Rom. Rollspelet var inspirerat av en övning från medborgarskapslektion som ursprungligen utvecklats i Storbritannien. Trettiofem frivilliga studenter från Manara High School i Rom fick öva sig i att tänka genom maktrelationer i det dagens Italien. Studenterna delades in i fem kategorier: journalister, politiker, arbetare, aktivister och banktjänstemän. Journalisterna ansvarade för att varje timme rapportera om hur arbetet med samhällsutvecklingen fortskred, alltmedan spelet om makten rullade på. Simuleringen avbröts av inplanerade pauser för tillfällen att distansera sig från spelet för att debattera både de sociala villkoren som orsakades av de olika valen de olika kategorierna gjorde och genom hur makten fungerade. Studenterna ombads att klä ut sig och agera på det sätt som de antog att deras valda kategori skulle klä sig och föra sig. Som en del av projektet, under den månad som workshopen pågick, organiserades ett antal möten mellan studenterna och utvalda journalister, aktivister, ekonomer,

fackföreningsledare och redaktörer för att förse studenterna med mer kött på benen kring de olika yrkeskategorierna.

Självpresentation

Adelita Husni-Bey är konstnär och pedagog intresserad av anarko-kollektivism, teater, juridik och urbana studier. Hon organiserar workshops, producerar publikationer, radioprogram, arkiv och utställningsverk med fokus på icke-tävlingsorienterade pedagogiska modeller inom ramen för samtidskonst. Genom att arbeta med aktivister, arkitekter, jurister, skolbarn, spoken word-poeter, skådespelare, stadsplanerare, fysioterapeuter, idrottare, lärare och studenter med olika bakgrund fokuseras arbetet på att utforska komplexiteten i det kollektiva. Att få bukt med det som aldrig kan bli bra: det som vi är skyldiga varandra. Separatutställningar från senare tid inkluderar White Paper: On Land, Law and the Imaginary, Centro de Arte dos de Mayo, Mostoles, A Wave in the Well, Sursock Museum, Beirut, 2016, Movement Break, Kadist foundation, 2015, Playing Truant, Gasworks, 2012. Adelita Husni-Bey har deltagit i Being: New Photography 2018, MoMA, 2018, Dreamlands, Whitney Museum, 2016, The Eighth Climate, 11th Gwangju Biennale, 2015, Really Useful Knowledge, Reina Sofia museum, 2014, Utopia for Sale?, MAXXI museum, 2014 och hon har hållit i workshops och föreläsningar på ESAD Grenoble, 2016, The New School, 2015, Sandberg Institute, 2015, Museo del 900, 2013, Temple University, 2013, Birkbeck University, 2011 med flera. Hon är medlem av Whitney Independent Study Program sedan 2012, var stipendiat år 2016 på Graham Foundation och representerade Italien på Venedigbiennalen 2017.

Tisdag 26.11, 18.00–19.30

Träda: Ett seminarium med Åsa Elzén

Åsa Elzén delar med sig av sitt mångåriga arbete kring Fogelstad-gruppen med fokus på hennes

pågående undersökande av dess ekofeministiska och ekologiska arv. En matta baserad på en träda utgör den konceptuella och konkreta utgångspunkten för ett engagemang i "kollektivbiografi-görande" och manifesteras på olika plats-specifika vis. Mattan beställdes av Elisabeth Tamm på Fogelstad 1919, i linje med hennes tro på det vi i dag kallar ekologiskt jordbruk, konceptualiserades och komponerades av Maja Fjaestad och vävdes av Amelie Fjaestad på Fjaestad väveri vid sjön Racken 1920. Mattan låg i biblioteket på Fogelstad till slutet av 1960-talet, då den trasig lades på vinden efter att bokstavligen ha slitits ned av första vågens kvinnorörelse (och deras hundar). Begreppet "träda" används inom jordbruket och innebär att åkermark får vila från produktion av grödor, för att motverka utarmning av jorden. Trädan, i sin mångtydighet, problematiserar den teleologiska, linjära tidsuppfattningen med fokus på framsteg och ekonomisk tillväxt som ligger till grund för normativ historieskrivning och pågående klimatkris. En träda innebär ett sorts brott i historien, inbjuder till att dröja kvar i en annan temporalitet och sporrar den nyfikenheten som behövs för att uppmärksamma flerartade sammanflätningar, komplexitet och skimmer.

Åsa Elzén är en bildkonstnär som bor och arbetar i Berlin och Näshulta, Sörmland. Hon studerade vid National College of Art and Design, Dublin; Kungl. Konsthögskolan, Stockholm och Whitney Independent Study Program, NYC. Elzéns praktik är interdisciplinär och tar form genom installation, text, video, ljud, performance och deltagande situationer. Hon är engagerad i biografi-göranden och begreppet träda i relation till feministisk historia och sen en tid tillbaka fokuserar hon på arvet efter Fogelstad-gruppen. Hon är intresserad av metoden att "göra avskrifter" av någon annans arbete för att gå in i en intim, förkroppsligad, situerad, tidsbaserad relation. Åsa Elzén arbetade inom YES! Association / Föreningen JA! 2008-2018 och

---

samarbetar för närvarande med Malin Arnell på ett offentligt konstuppdrag, också relaterat till Fogelstad, med arbetsnamnet Skogen kallar – Ett oändligt kontaminerat samarbete eller Dansandet är en form av skogskunskap med stöd av Statens Konstråd. Hennes arbeten har visats på Moderna Museet, Stockholm; Iaspis, Stockholm; The Power Plant, Toronto; uqbar, Berlin; HKW, Berlin; KV Leipzig; Art-space New Haven CT; Pratt Manhattan Gallery, NYC; Brooklyn Museum, NYC; CCS Bard Hessel Museum of Art, NY; Gwangju Biennale och Bie biennial 2016 och 2018.

som följd. Kvinnornas vittnesmål från 1913 sammanfaller väl med dagens erfarenheter från undermåliga boenden och arbetsvillkor som noterats på Crossroads Women's Centre och Focus E15, London, konsekvenser av den brittiska regeringens åtstramningspolitik som rått sedan finanskrisen 2008 och som knuffade ut en orimligt stor grupp kvinnor i fattigdom.

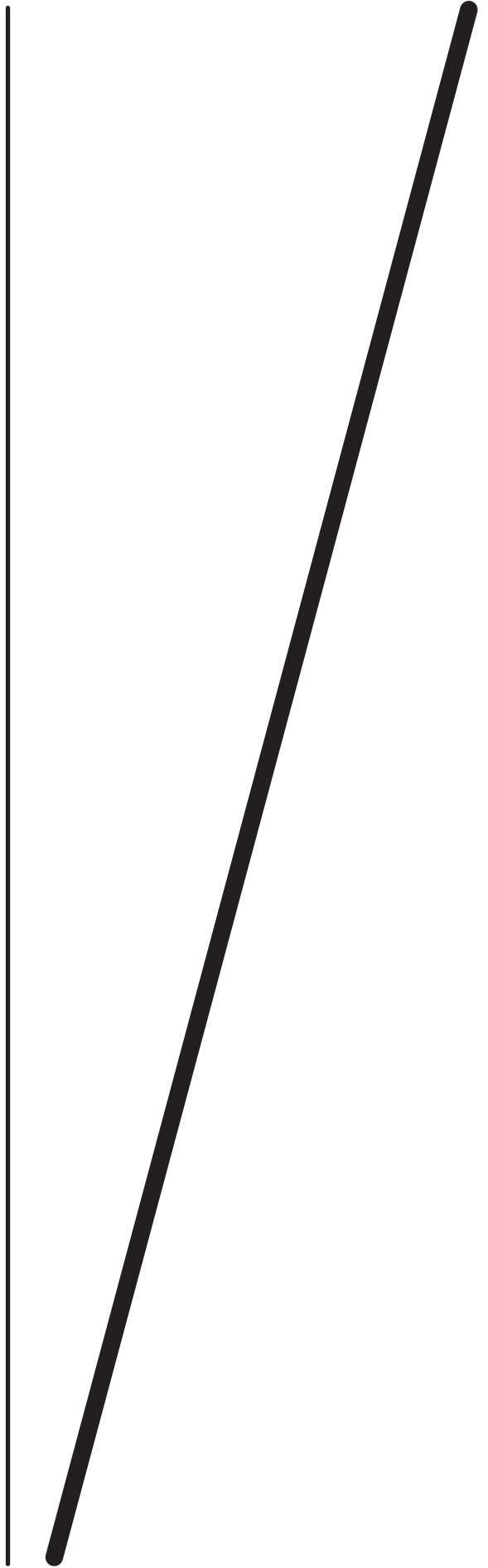
Filmvisningen kommer att följas av ett samtal mellan Olivia Plender och Hannah Zafiropoulos på filmens tema och det övergripande årslånga programmet kring projektet Att praktisera politik: Kvinnliga medborgarskolan i Fogelstad.

Onsdag 27.11, 16:00

Filmvisning och diskussion: Olivia Plender i samtal med Hannah Zafiropoulos

Many Maids Make Much Noise, Olivia Plender, Video, 2019

Many Maids Make Much Noise utgår från en pjäs med titeln Liberty or Death, skriven av aktivisten och konstnären Sylvia Pankhurst omkring 1913, och handlar om arbetet med the East London Federation of Suffragettes, ELFS. I samarbete med ett antal olika London-baserade kvinnogrupper undersöker filmen relevansen i samtida feministisk aktivism. I filmen framträder en grupp feministiska aktivister som bjudits in att rekonstruera ett foto ur arkiven med The People's Army, en grupp inom the ELFS som träffades för militär träning i Victoria Park, Bethnal Green. Det var huvudsakligen en kvinnlig självförsvarsgrupp upprättad av ELFS för att kunna möta polisvåldet de riskerades att utsättas för närhelst de höll ett offentligt möte. I utbyte mot att de deltog fick kvinnorna skolning i organisering och självförsvar mot en målad fond föreställande en offentlig park. Som kontrast till bilden hörs en ljudslinga med röster som beskriver strukturellt våld som kvinnor utsätts för då som nu i form av ett straffande förmånssystem med undermålig boendesituation, låga löner och obetalt vårdarbete fysisk och psykisk ohälsa

Tensta konsthalls personal

Cecilia Widenheim
chef

Didem Yildirim
produktionskoordinator

Fahyma Alnablsi
reception och språkcafé

Hanna Nordell
producent

Makda Embaie
assistent

Mohamed Ali-M Hur
lokaler

Muna Al Yaqoobi
assistent kvinnocfé

Nawroz Zakholy
assistent

Paulina Sokolow
kommunikationsansvarig

Praktikanter

Alba Lindblad

Ella Saar

Ockie Basgül Dogan

Installation

Ockie Basgül Dogan

Ulrika Gomm